

30.9.2008

Poplatky? V Nepálu i za vizitu, říká lékař Rastislav Maďar

30.9.2008 KOKTEJL str. 78

Michal Dvořák

Co se vám vybaví, když se řekne Nepál? Neobvyklá vlajka, rodiště Buddha, donedávna také chudé horské království pod Mount Everestem? A od května i chudá horská republika? V hlavním městě Káihmándú už dva roky působí společná československá klinika, která je pro Nepálce opravdovým požehnáním - poskytuje totiž bezplatnou zdravotní péči.

Naše klinika je navíc jediným zařízením podobného typu v obrovské oblasti. Nepál je rozlehlá země s náročným terénem a někdy k nám pacienti jedou i devatenáct hodin autobusem, a to ještě musejí ujít z vesnice k silnici pěšky osm i více hodin. Pokud nejsou schopni jít po svých, tak je k silnici odnese na zádech příbuzný. Někdy člověk žasne, jak se o nás mohli dozvědět v takové dálce, a to bez jakýchkoliv komunikačních prostředků," říká Rastislav Maďar, lékař kliniky a předseda sdružení International Humanity, které ji provozuje.

* Klinika působí už druhým rokem. Jak ji chudí Nepálci vnímali na počátku a jak nyní? Setkali jste se například se strachem, obavami, nedůvěrou?

Jejich reakce byla vždy velmi pozitivní. Jsou za pomoc vděční, je jim to vidět v očích. Pro ně je lékař z Evropy známkou kvality, mají pocit, že cizinec je lepší odborník, což samozřejmě může, ale také nemusí být pravda. Často přijdou na kliniku jen proto, abych jako lékař z vyspělé země potvrdil diagnózu nepálského kolegy. My se navíc snažíme udržovat evropský standard práce a vedeme k tomu i personál. Asi nejtěžší bylo, než uklízečky pochopily, jak by svou práci měly dělat pořádně. Výsledkem je, že někteří pacienti se před vchodem zouvají, protože mají pocit, že by mohli kliniku ušpinit.

* Ti nejchudší Nepálci nežijí asi v právě příznivých podmínkách...

Podle statistik žije pod hranicí chudoby až deset milionů obyvatel Nepálu, to je celá třetina populace. Způsob života těch nejchudších je katastrofální, bez rozvodu vody, elektřiny a kanalizace, ve stanech nebo v domcích z bambusu, slámy a plechu postavených v blátě. V Káihmándú jsou tyto chatrče zejména podél řek.

* Kolik lidí měsíčně ošetříte a jak velká je vaše spádová oblast?

V běžný den ošetří klinika desítky pacientů, při výjezdech do terénu jsou to i stovky lidí denně. Spádová oblast se nedá odhadnout, my jsme k dispozici všem chudým obyvatelům Nepálu. I proto je klinika umístěná v hlavním městě, kam je ze všech oblastí Nepálu relativně blízko. Chceme, aby ji považovalo za svou co nejvíce lidí.

* V Nepálu vládne obrovská negramotnost. Mají nejchudší Nepálci vůbec povědomí o hygienických a preventivních zásadách?

To je výborná otázka, protože vystihuje, že to první vede k tomu druhému. Povědomí o hygieně a prevenci je u nich skutečně mizivé, i když v podstatě ne jejich vinou. Přitom pomoc orientovaná tímto směrem stojí málo a je tím pádem finančně velmi efektivní. Často jde o základní pravidla, která se nám mohou zdát samozřejmá, ale pro negramotnou populaci bez rádia nebo televize jsou neznámá, tedy pokud nejsou předávána z generace na generaci ústně. Největšími problémy je pití znečištěné vody bez její úpravy a hnojení zeleniny lidskými výkaly, protože ty zvířecí se používají místo dřeva k topení a na vaření. Na mnoha místech jsou jednoduché hliněné domky bez komínů, takže kouř se hromadí v domě a zejména u dětí vyvolává dýchací potíže.

* Jaká je úroveň běžné zdravotní péče v Nepálu? Do jaké výše je zpoplatněna?

V hlavním městě je několik solidně vybavených nemocnic, na venkově jsou malé kliniky. Některé z nich jsou bez lékaře a někdy mají výrazně omezené spektrum léků, například jenom vitamín A a albendazol proti červům. Nic víc. V Nepálu nefunguje systém zdravotního pojištění a i kdyby ho nová vláda zavedla, většina obyvatel by ho stejně neměla z čeho platit. Zdravotní péče je proto zpoplatněna v plné výši. Funguje to tak, že pacient přijde do nemocnice a dostane ceník potřebných vyšetření podle příznaků nemoci. Není to jen poplatek za výkon, například za odběr a vyšetření krve, ale svou cenu má každá položka - bílé krvinky, sedimentace, jaterní enzymy. Často to končí tak, že pacient se otočí a jde domů, protože na to prostě nemá. A i kdyby si za diagnostické testy zaplatil, nebude mít pravděpodobně dostatek prostředků na léčbu. V ceníku nemocnic je dokonce i návštěva lékaře na pokoji pacienta.

* Jaké jsou pracovní podmínky na vaší klinice? Nedochozí například k výpadkům proudu nebo nedostatku pitné vody?

Klinika poskytuje dobré pracovní zázemí. Problémy s dodávkami elektřiny nás postihují stejně jako celé hlavní město, výpadky denně trvají i šest hodin. Jistou výhodou je alespoň to, že předem obdržíte jejich rozpis podle městských čtvrtí, takže tomu můžete přizpůsobit provoz. Z kohoutků nám teče jen studená voda. Pitnou kupujeme v plastových barelech, naštěstí je levná. V Nepálu v budovách nebývá ústřední topení, v chladném období proto leží pacienti v nemocnicích zabalení v několika vrstvách oblečení, včetně čapky. Připomínám, že samotné Káthmándú je 1400 metrů nad mořem, takže chlad tam bývá v zimě pořádně vlezlý. Na klinice to řešíme přenosnými tepelnými ohřivači vzduchu.

* Setkáváte se i s alternativní léčbou nebo šamanismem? Řešili jste například důsledky nějakých neodborných ošetření?

Alternativní metody léčby vyhledává místní populace často ze zoufalství. Léčitelé jsou totiž levnější. Někdy se dokonce uspokojí i s odměnou v naturáliích. Často se tak ale stav pacienta jen zhorší. Nejsmutnější je, když na to doplácí děti. Jedním z našich oblíbených malých pacientů je osmiletý kluk Dev z horské vesnice, který měl běžnou angínu. Místo levného penicilínu ale rodiče zvolili ještě levnější alternativu - návštěvu bylinkáře. Výsledkem neúčinné léčby bylo, že bakterie pronikly do krevního oběhu a způsobily onemocnění srdce. Pomohla až operace. Dev se pak dostal k nám na kliniku. Zaujalo mne na něm, že se neusmíval, a když jsme ho požádali, aby tak udělal alespoň při focení, vůbec mu to nešlo. Bylo vidět, že v životě moc důvodů na bezstarostný dětský úsměv neměl.

* Jakými nemocemi trpí chudí Nepálci nejvíce?

To závisí na ročním období. V chladné části roku jsou časté infekce dýchacích cest. Prakticky všechny děti z chudých rodin mají přes zimu stejnou obuv jako v létě - nazouvací vsuvky bez ponožek. V letním období se zase často objevují průjmy, žloutenka, vyskytuje se i cholera a na jihu Nepálu i nebezpečná malárie a japonská encefalitida. Zažívací trakt mnoha lidí je kolonizován červy. Obecně mnohem více než naše populace trpí na různé infekční nemoci. Vyskytují se však i cukrovka, vysoký krevní tlak, astma a časté jsou také různé kožní problémy.

* O lidech z této části světa se říká, že jsou neskutečně přátelští a pohostinní. Máte podobné zkušenosti?

Přesně tak, jsou velmi vstřícní a dobrosrdeční. Přátelství a mezilidské vztahy znamenají pro Nepálce víc než cokoliv jiného, včetně peněz. Byl jsem svědkem toho, jak si jeden turista ze Slovenska cestou na kliniku zapomněl v taxíku drahý fotoaparát. Taxikář se s přístrojem za deset minut na kliniku vrátil. Přitom kdyby ho prodal, měl by vystaráno na několik let. Jejich úsměvnou negativní vlastností je, že rádi slaví všechny svátky, ať už se jedná o jakékoliv náboženství. Hned na začátku existence kliniky jsem jim musel důrazně vysvětlit, že kromě těch nejvýznamnějších nebudou mít v práci volno. V kalendáři mají těch svátků snad padesát.

* Vaše klinika poskytuje nejen akutní péči, ale zapojuje se i do preventivních programů. Jak fungují a nebyl například byrokratický problém s jejich realizací?

Programy na podporu prevence infekčních i neinfekčních nemocí jsou pro nás jednou z priorit. Organizovat je ale pro nás časově náročné. Pokud je chcete dělat ve velkém, musíte vyrazit do vesnic za cílovou skupinou. Máme však problémy se stávkami. V Nepálu jsou poměrně časté a nepředvídatelné. Vyhlásují se z korby auta megafonem den předem. Domluvíte výjezd do terénu, připravíte materiál, léky a personál, lidé v horských vesnicích s tím počítají, jenomže večer předtím v hlavním městě vyhlásí zákaz pohybu vozidel a musíte se tomu přizpůsobit. Přitom se často ani neví, jak dlouho ten stav bude trvat.

* Letos jste rozjeli projekt na záchranu zraku mnoha starším Nepálcům. S jakým ohlasem jste se setkali u českých dárců?

Projekt je zatím na začátku, zahájili jsme ho v květnu. Desítky starších mužů a žen žijících pod hranicí chudoby trpí pokročilým šedým zákalem a slepnou. Špatný zrak znamená v horském terénu riziko smrtelného úrazu. I staří lidé musejí totiž kvůli přežití těžce pracovat a křížovat horské chodníky. Jinou možnost nemají. Suma ve výši tisíc korun českých pro ně zabezpečí operaci jednoho oka, což postačí k zachování orientace v terénu. Věřím, že budeme schopni díky podpoře dárců pomoci co největšímu počtu lidí.

* Provoz neziskové kliniky musí být nesmírně nákladný. Vychází vám vstříc například dodavatelé léků?

Všechny dodavatele se snažíme dotlačit k co nejnižší velkoobchodní ceně. Ceny léků v Nepálu jsou v porovnání s Evropou nízké. Pro nás je proto výhodnější kupovat je přímo na místě. Místní lidé nám také často vycházejí vstříc. Když jsme kliniku zakládali, zjistili jsme, že vyřízení telefonní linky trvá strašně dlouhou dobu, asi tak jako u nás za socialismu. Místní nám ale na přechodnou dobu poskytli vlastní linku i se samostatným číslem jako projev vděčnosti, a to ještě klinika nezačala fungovat.

* Asi nejjednodušším způsobem, jak bych vám mohl pomoci, je zaslat finanční dar na účet organizace. Co se pak s mými penězi stane a budu mít možnost jejich tok sledovat?

Tok financí je jednoduchý a naprosto průhledný. Všechny peníze pro nepálskou kliniku ukládáme na účet naší organizace. Jedinou kartu od tohoto účtu má náš dobrovolník v Nepálu a výlučně on je schopen vybrat tyto peníze z účtu; Protože deklaruujeme, že pro kliniku bude použita každá koruna z darovaných prostředků, tak z vlastních soukromých zdrojů platíme i poplatky za výběr z bankomatu v zahraničí. Všem zájemcům také rádi poskytneme přístup k historii toku peněz na účtu. Klinika funguje pouze z darů obyvatel České a Slovenské republiky. Už tisíc lidí s trvalým příkazem na osmdesát korun měsíčně zabezpečí její chod na celý rok. Pokud se najde dalších tisíc lidí, můžeme otevřít bezplatnou kliniku pro chudé v další zemi.

ČESKO-SLOVENSKÁ KLINIKA

* IHD Free klinika v Káthmándú byla otevřeno 2.11.2006.

* Vystřídalo se tu sedm lékařů i Evropy, většinu personálu tvoří dobrovolníci z řad nepálských lékařů.

* Informace o klinice a dalších aktivitách sdružení International Humanity v rozvojových zemích najdete na www.InternationalHumanity.net.

* Číslo účtu pro pomoc nepálské klinice: 212911674/0300

Doc. MUDr. Rastislav Maďar, PhD.

Předseda sdružení International Humanity. Působí na Fakultě zdravotnických studií Ostravské univerzity, specializuje se na tropickou a cestovní medicínu. Je autorem knihy Ochrana zdraví na cestách.